

Yemenli Yönetmen Sara Ishaq'ın Filmlerinin Devrim ve Kimlik Perspektifinden Bir Okuması

Saddam Abdulalem Ahmed AL-NADHEEF¹

*
**

Öz

Bu çalışma, Yemenli yönetmen Sara Ishaq'ın filmlerini, devrim ve kimlik perspektifinden ele alıp, Sara'nın filmlerini yaparken kullandığı yaklaşımı belirlemeyi amaçlamaktadır. Bu amaca ulaşmak için Sara'nın, "Keramet'in Duvarları Yok" ve "Dut Evi" filmleri incelenip, yönetmen Sara ile görüşme yapılmıştır. Bu çalışmada, iki film gözlemlenip görüşmeler yapılarak nitel bir yöntem kullanılmıştır. "Keramet'in Duvarları Yok" filmi, Yemen'deki Arap Baharı devriminde gösterileri, baskı olaylarını ve devrimcilerin rejime karşı barışçılığını konu almaktadır. "Dut Evi" filmi, Sara'nın İskoçya'dan döndükten sonra devrim döneminde ailesiyle birlikte Yemen'de kaldığı süre boyunca, kendisini ülkesinin kimliğine, kültürüne, gelenek ve göreneklerine tamamen yabancılaşmış halde bulduğu anılarını ele almıştır. Çalışma, Sara'nın filmlerini yaparken gerçekçi ve basit yaklaşım izlediğini ortaya koymuştur. Sara'nın çalışmaya konu olan filmleri birkaç uluslararası festivalde gösterilerek iki filmine uluslararası başarı kazandırmış, bunlardan biri de Oscar'a aday gösterilmiştir. İki film, Yemen devrimi ve kimliğini dünyaya, duyduklarından daha medeni bir şekilde göstermiştir. Bu, sinemanın etkisinin gücünü, halkların ve ülkelerin imajını şekillendirmede, onu güzel veya çirkin bir şekilde göstermede önemli rolünü ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Belgesel Filmler, Sinema, Arap Baharı, Yemen, Ortadoğu

¹ Doktora Öğrencisi, Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Radyo, Sinema ve Televizyon Anabilim Dalı, saddamnadheef@gmail.com, ORCID: 0000-0003-3182-9981.

* Bu çalışma intihal tespit yazılımlarıyla taranmış intihal tespit edilmemiştir.

** Çalışma tek yazar tarafından yürütülmüştür.

*** Çalışma kapsamında herhangi bir kurum veya kişi ile çıkar çatışması bulunmamaktadır.

****Bu çalışmada "Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi" kapsamında uyulması belirtilen kurallara uyulmuştur.

*****Bu çalışma Mersin Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Etik Kurulunun 436 sayılı ve 05.01.2023 tarihli kararı gereği etik açıdan uygun bulunmuştur.

A Reading from the Perspective of Revolution and Identity in the Films of Yemeni Director Sara Ishaq

Abstract

This study examines the films of Yemeni director Sara Ishaq from the perspective of revolution and identity and aims to determine the approach Sara uses while making her films. In order to achieve this aim, Sara's films "Keramet No Walls" and "Mulberry Evi" were reviewed and an interview was held with the director Sara. In this study, qualitative method was used by making interviews after observing two films. The film "Dignity Has No Walls" dealt with the events of the demonstrations and repression in the Arab Spring revolution in Yemen and the peacefulness of the revolutionaries in the face of the regime. The Mulberry House movie dealt with Sara's memoirs during her stay with her family in Yemen during the revolution period after her return from Scotland, to find herself completely alienated from her country's identity, culture, customs and traditions. Through the interview, the study found that Sara followed a realistic and simple approach in making her films, and this earned her two films international success by showing them in several international festivals, and one of them was nominated for an Oscar. The two films showed the revolution and the Yemeni identity to the world in a more civil way than it had heard about it. This reveals the strong influence of cinema and the important role it plays in shaping the image of peoples and countries and showing it in an ugly or beautiful way.

Keywords: Documentary Films, Cinema, The Arab Spring, Yemen, The Middle

Giriş

Sinemanın önemi, toplum sorunlarına ışık tutan sanatlardan biri olmasında yatmaktadır. Sesini, katı politikalar ve düzenlemelerle sınırlandırılan medya araçlarından daha objektif bir şekilde aktarmaktadır. Sinemadaki yaratıcılık sayesinde, zihinler yaratıcı fikirlere açılabilir (Mahmood, 2013, s. 77-78). Sinema, sinema salonlarında gösterilecek dramatik filmler ve belgesellerin yapımında özetlenen çeşitli becerilerin yanında birleşik sanatları içeren sanat türlerinden biri olarak sınıflandırılır. Filmler; hedef izleyicinin kalitesi, filmdeki diyaloglar ve karakterler aracılığıyla izleyiciye yöneltilen mesajların niteliği ile kendi aralarında ayrışmaktadır (Ryall, 2020).

Günümüzde bazı insanlar sinemanın gücünü, sosyal, ekonomik ve entelektüel etkilerini küçümseyebilir. Ancak bu, dünyanın en kârlı endüstrilerinden biridir. Amerika Birleşik Devletleri ve Kanada sinema sektöründen en çok kâr elde eden ülkeler listesinde ilk sırada yer alırken, onu Çin ve İngiltere, ardından Japonya ve son olarak da yılda en çok film üreten ülke olan Hindistan izlemektedir (Kiprop, 2020). Sinema, toplumların kültürel ve sosyal açıdan kapsamlı gelişiminde önemli bir rol oynar ve aynı zamanda siyasi araç olarak da kullanılır.

Bu araştırmada konumuz olan belgesel sinema ise, tarafsız bir Şekilde ve üzerinde herhangi bir görüŐ belirtmeksizin bilimsel, tarihi veya politik bir gerçektir. Belgesel film, yakın geçmiŐte veya günümüzde meydana gelen felaketler, savaŐlar veya önceden yaŐanmıŐ olayların tarihsel ya da politik bir anlatımını içerir (Ward, 2012, s. 12). Bu araştırmanın odak noktası olan Yemen'deki belgesel filmlerin gerçekliğine gelince ülke, son on yılda tam da 2011'deki Arap Baharı devriminden sonra bir anda, düzinelerce belgesel film yapımına tanık olmuştur. Bu filmlerden belki de en ne çıkanları, 2011'de Yemen'deki gençlik devriminin olaylarını belgeleyen "Keramet'in Duvarları Yok" ve Yemenli bir ailenin savaş zamanındaki yaŐamını yakından gösteren "Dut Evi"dir. Uluslararası forumlara ve festivallere ulaşan bu iki filmi aynı kişi yönetmiştir ve savaşa rağmen başarıya ulaŐmıŐtur. Bu bakımdan Yemenli yönetmen Sara Ishaq'ın filmlerinin Arap baharı devrimi ve kimliği perspektifinden bir okumasını yapabiliriz ve bu da araştırmanın konusu ya da problemidir.

Bu alıŐma, Yemenli yönetmen Sara Ishaq'ın filmlerinin devrim ve kimlik perspektifinden tarzını, gerçekliğini ve doğasını öğrenmeyi amaçlamaktadır. Bu, aşağıdaki sorulara cevap verilerek belirlenebilir:

1. Yönetmen Sara Ishaq'ın filmlerinin, yapım nedenleri nelerdir?
2. Yönetmen Sara Ishaq'ın filmlerinin, kapsadığı konular nelerdir?
3. Yönetmen Sara Ishaq'ın filmlerinin, yapımında karşılaşılan zorluklar nelerdir?
4. Sara Ishaq'ın filmlerini yaparken kullandığı tarz veya yaklaşım nedir?
5. Sara Ishaq'ın filmlerinin Ulusötesi Sinema ve diğer Arap Baharı devrimi filmlerine kıyasla seviyesi nedir?
6. Yönetmen Sara Ishaq'ın filmlerinin, Yemen Belgesel Sinemasına katkıları nelerdir?
7. Yönetmen Sara Ishaq'ın filmleri hangi başarıya ulaŐtı?

Bu alıŐma, Yemen'de belgesel sinemanın ilerlemesine katkı sağlayacağı için türünün ilk rneği olarak kabul edilebilir. Bundan dolayı çalışmanın önemi; diğer araŐtırmacıların bu konuya odaklanmasına, Yemen sinema sektörüne ve yapım rnesansına fayda sağlayacak kapsamlı çalışmalar yapılmasına yol açacak yeni ufuklar yaratacak olmasıdır. Bu alıŐma aynı zamanda, Yemen'deki sinema fakültelerine, enstitülerine, Yemen ve Türk kütüphanelerine yeni bir nitel eklemeyi temsil edecek olup, genel olarak sinema çalışmalarının geliŐmesine katkıda bulunacaktır. Çünkü araŐtırmacıların daha önce eriŐemedikleri bilgileri sağlayacaktır.

Bu çalışmada, nitel bir araştırma yöntemi olan yarı yapılandırılmıŐ derinlemesine görüşme tekniği kullanılmıŐtur. Nitel araştırmalar; gözlem, görüşme ve belgeleri

inceleme gibi, nitel bilgileri toplama tekniğidir. Aynı zamanda doğal ve gerçek bir üslupla olay ve analizlere ışık tutmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2011, s. 39). Günümüzde sosyal bilimlere ait araştırmalarda görüşme teknikleri geniş şekilde kullanılmaktadır. Esnek gözlem yöntemine sahip bu teknikle, saha taramasından doğan kusurlar büyük oranda giderilmektedir. Aynı zamanda bilgiler daha derin bir şekilde toplanır. Yöneltilen kapsamlı ve derin soruların cevaplarıyla daha güvenilir bilgiler elde edilir (Güven, 2001, s. 169). Bu teknik sayesinde araştırmanın konusuyla ilgili derin bilgiler elde edilmiştir. Bu şekilde okurun konuya ilişkin detaylı bilgilere ulaşabilmesi amaçlanmaktadır.

Bu çalışma, Yemenli yönetmen Sara Ishaq'ın filmlerini kapsamaktadır. Çalışmanın amacına ulaşmak için amaçlı örneklem kullanılmıştır. Araştırmacı tarafından kullanılan amaçlı örneklem de dahil olmak üzere istatistikte kullanılan belirli örneklem çeşitleri vardır. Araştırmacı çalışmalarının amacına ulaştığını anlarsa, bu örneklemin parçalarını veya bireylerini amacına uygun olarak seçer. Bu örneklem, örnekleri inceleme yöntemi kullanılarak araştırılmıştır. Bu; çalışmanın amacına ulaşması, hizmet etmesi ve uyması için çalışmanın kapsamından belirli bir şekilde seçilen unsurlardan ve durumlardan veri ve bilgi toplama yöntemi anlamına gelmektedir (Nouh, 2006, s. 16). Bunun ışığında, Yemenli yönetmen Sara Ishaq, bu çalışmada örneklem olarak seçilmiştir.

1. Yemen'de Sinema Tarihi

Sinema, sinema salonu ve tiyatrolarda büyük ekranlar aracılığıyla hareket eden ışığın yapılması ve halka sunulmasıdır. Avrupa, bu sanatın doğum bölgesi olarak kabul edilir. 1819 yılında, bizi bugünkü sinemanın son haline getiren seri araştırma ve buluşların doğuşuyla ilk adımları Avrupa'da atılmıştır. Yemen'de, bazı kaynaklara göre ilk sinema salonunun ortaya çıkış tarihi, İngiliz sömürgeciliği altında olan Aden'de geçen yüzyılın otuzlu yıllarının sonlarına dayanmaktadır. İlk sinema salonunun adı "Herken"di ve İngiltere'nin imajını süsleyip, sömürgeciliğin varlığını sağlamlaştıran İngiliz ve Avrupa filmlerini göstermekteydi (Al-Salmi, 2020). Kuzey Yemen'de, Eski Yemen Başbakanı olan araştırmacı Dr. Ahmed Obaid bin Dagher'in "Yemen İmam Ahmed'in Kuralı Altında" adlı kitabına göre İmam, iktidara gelmesini her yıl kutladığı Zafer Bayramı'nın yıldönümünde bir futbol maçı gösterilmesine izin vermiştir. Daha da önemlisi kitaba göre ilk kez 1957'de kutlamaların ardından bir film gösterimi yapılmıştır. Bin Dagher bu sunumun nasıl ve nerede gerçekleştiğini açıklamamasına rağmen, bunu nitel bir olay olarak nitelendirmiştir (Dagher, 2004, s. 55-62). Daha sonra Kuzey ve Güney Yemen'de birçok sinema ortaya çıkmıştır ve ayrıntılı olarak bahsedeceğimiz birkaç rolleri olmuştur. Ancak genel olarak, geçen yüzyıl boyunca hiçbir Yemen filmi yapılmamıştır ve sinemalarda gösterilen filmlerin tamamı yurt dışından; Mısır, Rusya, İngiltere, Amerika ve Hindistan'dan ithal edilmiştir. Fakat 1920'lerde de Yemen'de çekilen Yemen ile ilgili bir Rus belgesel filmi vardır.

1.1. Sinema Salonu

Sinema; fotoğrafın gelişmesinden, sunum ve hareket mekanizmalarından sonra, on dokuzuncu yüzyılın başlarında teknolojik gelişme bağlamında ortaya çıkmış; şirketler, projeksiyon sağlamak ve en düşük maliyetle sinema açmak için birbirleriyle rekabet etmişlerdir. Sinema için ilk uluslararası patent, ilk haliyle 1895 yılına dayanmaktadır ve ardından tüm bileşenleri ile film endüstrisi gelişmiştir. Bu gelişme bugüne kadar devam etmiştir ([The History of Movies, 2019](#)). Sinemayı yedinci sanat olarak adlandıran ilk kişi Fransız-İtalyan eleştirmen Ricciuto Canudo olmuştur. Canudo'ya göre mimarlık ve müzik en büyük sanatlardır. Mimarlık, heykel, görsel sanatlar, müzik, kompozisyon ve performans sanatlarını oluşturmuştur. Canudo, sinemanın bu altı sanatı güzelleştirdiğine ve birleştirdiğine, dolayısıyla yedinci sanat olduğuna inanmaktadır ([Barakat, 2017](#)).

Yemenliler, dünya çapında sinema sektöründe yaşanan gelişmelere ve vardığı konuma baktıklarında, kendi ülkelerindeki o büyük gelişmelere tanık olmamış ve sinema sektörünü değerli bir alan olarak görmemektedirler. Aslında pek çok Yemenli, Yemen'deki ilk sinema salonlarının geçen yüzyılın başında, 1918'de, Aden'de ortaya çıktığını bilmemektedirler ([Hassan, 2013, s. 2](#)). Yemen'in güneyindeki Aden şehri, 13'ten fazla sinema salonunu kucaklamakta öncü olmuştur ve bazı araştırmalara göre 1930'ların sonlarında Arap Yarımadası'nda ilk sinema salonu açılmıştır. Sinema salonları, sayıları 24'e ulaşan Aden'den İngiliz işgali altındaki güney illerinin geri kalanına yayılmış olup; o sırada Herken ve Shahinaz Sinemaları'nın yanında sessiz filmler göstermeye başlayan diğer sinemalar gibi bir dizi sinema meşhur olmuştur ([Al-Salmi, 2020](#)). Ancak sinema salonunun ortaya çıkışı muhtemelen Herken Sineması açarak -Sömürge hedeflerine ulaşmak amacıyla- Aden'de ilk sinema salonunu açmış İngiliz işgali ile geçen yüzyılın ellili yıllarına kadar uzanmaktadır. Harabeleri bugün hala mevcuttur. Mısırlı sanatçı ve aktör Farid Al-Atrash, Aden'i ziyareti sırasında Herken Sinemasını 1954'te ziyaret etmiştir. Geçen yüzyılın altmışlı yıllarının sonuna kadar Aden'deki sinema salonları, uluslararası sinemanın son çıkan filmlerini Kahire ve Beyrut ile eş zamanlı olarak göstermekteydi ([Fouad, 2020](#)).

Görsel 1. 1960, Aden'de 'Shahinaz' Sineması

Sinema 1962’de, İmamlık yönetimine karşı Yemen devrimine katılan Mısır askerleri tarafından Kuzey Yemen’e getirilmiştir. İmam Yahya sinemayı, renkli bir büyü olarak kabul ettiğinden ve girmesine ikna olmadığından daha önce sinema bulunmamaktaydı. Yemen vatandaşı, Yemen’de bulunan bazı yabancı elçiliklerden ve Britanya işgali altında bulunan Güney Yemen’e gidenlerden sinemayı tanımıştır. Daha sonra Yemen’in bazı şehirlerine sinema salonları yayılmıştır. Amaçları sadece kazanç olan Yemenli iş adamları tarafından Sanaa, Taiz ve El-Hudeyde şehirlerinde de sinema salonları açılmıştır (El-Hutami, 2012, s. 287). Mısırlı askerler sinemayı Yemen’e getirdiklerinde, Yemenli iş adamları arasında rekabet ortaya çıkmıştır. Öyle ki bir dizi sinema salonu kurmaya başlamışlardır ancak, İmamların yönetimi döneminde bunlar yasaklanmıştır. Ekim 1963’te Sanaa şehrinde bazı iş adamları tarafından ilk sinema salonunun açılışı yapılmıştır. Sinemada sadece Arap ve Hint filmlerini yayınlanmıştır. O dönemde sinema idari yönden Enformasyon Bakanlığına bağlıydı. Çünkü sinema salonlarının açılışı için Enformasyon Bakanlığı’ndan, salon sahiplerinin yasak film göstermemeleri ve 500 Riyal (150 dolar) ödemeleri şartıyla izin belgesi alınmaktaydı (Ez-Zeyn, 1995, s. 331). Güney Yemen'deki İngiliz sömürgeciliğine karşı 1963 devriminden ve İmamlığa karşı Kuzey Yemen'deki 1962 devriminden sonra tüm Yemen'de sinema salonu sayısı 49'a ulaşmış, ancak 1990 yılında Yemen'in birleşmesinden ve Yemen Cumhuriyeti'nin kurulmasından sonra sinemalarda önemli bir düşüş yaşanmıştır. Bunlardan sadece ikisi Aden'de kalmıştır ve mevsimsel olarak CD film oynatımında çalışmaktadır (Fouad, 2020). Suudi Arabistan'dan gelen Vahhabi dalgası nedeniyle sinema salonları ortadan kaybolmuş ve son zamanlarda bu durum, toplum özgürlüğü üzerinde yeni dini kontrol orduları olarak Husiler'in Şii adamları tarafından güçlendirilmiştir.

1.2. Birlik ve Cumhuriyetin Kurulmasının Ardından Yemen'de Sinemanın Gerilemesi

1980'lerde sinema ve rolü daha fazla popülerlik kazanmıştır. 1990'ların başına kadar istikrarlı kalmıştır. O dönemde Hint, Arap ve Amerikan film türleri gösterilmiş, Hint

filmleri diğerlerinden daha fazla izlenmiştir. Sinemaseverlere gelince, onlar toplumun her sınıfındandı. Bilet fiyatı dört dolar kadar yüksek olmasına rağmen, zengin-fakir, genç-yaşlı, eğitilmiş-cahil, erkekler-kadınlardan oluşmaktaydı. Yemenli araştırmacı ve yazar Alawi Al-Saqqaf'a göre Yemen'de sinema yoktu. Bunun yerine, Yemen dışında üretilen filmlerin gösterim salonları vardı (Fouad, 2020). 1990'da Yemen'in birleşmesinden sonra Aden'deki Sinema Genel Kurumu ile Sanaa'daki Sinema Sektörü bir kurumda birleştirilerek Kültür Bakanlığı'na bağlı Tiyatro ve Sinema Genel Kurumu olarak adlandırılmıştır. Fakat kurum, maddi imkânsızlıklar nedeniyle sinemalara yeni filmler ithal etmek ve kiralamak için uğraşmamış; bu durum sinema salonlarının azalmasına neden olmuştur (El-Ağberi, 2014, s. 280-281). Yine Aden'de mevsimsel olarak CD-ROM ile çalışan iki sinema salonu kalmıştır (Hasan, 2013).

Geçen yüzyılın doksanlı yıllarında Yemen'de sinema sektörünün büyük başarılar elde etmesiyle sinema salonlarının sayılarında artış olmuştur. Sinema salonlarının hızla artmasının ardından bu ivme aniden ortadan kaybolup, ondan geriye hiçbir şey kalmamıştır. Yazar ve romancı Ali el-Makri'ye göre, Yemen'in birleşmesinden önce de militan dini faaliyetler vardı ancak bu günlerdeki kadar ciddi değildi. Yemen'in birleşmesinden sonra, sınıf ve din birliği bahanesiyle sinema salonlarını kapatma çağrısı yapan militan dini gruplar ortaya çıkmıştır. Bunun nedeni, bazı sinema salonlarının birkaç dakika boyunca pornografik klipler içeren filmleri göstermiş olmasıdır. Buradan kimi din adamları ve cami hatipleri sinema salonlarının kapatılması çağrısında bulunmuştur. Zamanla sinema salonlarına gidenler sapık olma benzetmesine maruz kalmış ve toplumun gözünde serseri olmuşlardır. Böylece sinema salonları bir yandan halk tarafından terk edilirken, diğer yandan militan toplum onları hükümetten önce kapatmıştır (Gibran, 2018, s. 3). Yemen'deki film yönetmeni Samir El-Afif, siyasetle dinin örtüşmesi dolayısıyla kültürel topluluğun rolünün yokluğunun ve aşiret ittifakının hâkim olduğu bir siyasi otoritenin varlığının, sinemanın rolünün gerilemesine büyük katkı sağladığına dikkat çekmiştir. El-Afif, El Cezire'nin bir raporunda; Yemen'deki sinematik gerçekliğin 1980'lerin sonundan itibaren 1990'lara kadar büyük bir durgunluğa tanık olduğunu söylemiştir. Bu, komşu ülkelerden (Suudi Arabistan) gelen Selefi gelgiti nedeniyle kültürel olarak zayıf bir toplumsal rolün sonucu olarak sinema salonlarının durmasına yol açmıştır (Hassan, 2013, s. 3).

Son olarak, sinemaların kapatılması Yemen'de film yapımının zayıf kalmasına neden olmuştur. Zira sinema salonları sinemanın üretiminde ana tema olarak kabul edilmektedir. Bu duruma özel sektör tarafından yapılan yatırımın eksikliği de bir neden olarak gösterilir. Bazı nitelikli film ve televizyon dizileri üreten uzmanlaşmış kadroların varlığına rağmen Yemen'de siyasi ve dini çatışma film yapımının zayıflığına yol açan diğer nedenlerinden biridir. Yemen'de sinemanın başarı kazanması için milli yapımın geliştirilmesi, sinema alanında yatırımlar yapmak için hükümetin desteği ve özel sektörün teşvik edilmesi gerekmektedir.

2. Belgesel Sinema

Tarihteki ilk belgesel denemeleri ve tanımını yapan Polonyalı film yapımcısı, Bolesław Matuszewski'dir. Yazılı eserler arasında geçen en eski metinleri 1898 yılında Fransızca olarak yayınlanmıştır ve bu belgesel değerini dikkate alan ilk yazılı çalışması olarak kabul edilmektedir. Matuszewski, belgesel film ve fotoğraf arşiv oluşturmayı güvenli görsel materyalleri toplayarak saklamayı öneren ilk film yapımcılarından olup; belgesel filmin tarzını belirleyenler arasında yer almaktadır (Mackenzie, 2014, s. 520). Belgesel film, gerçekliğin yaratıcı bir şekilde ele alındığı ve yaşamın olduğu gibi materyaller ile bir araya getirilip kurgusal niteliklerden uzak tutulduğu görsel çalışma yöntemidir. Yapısındaki temel konu ile izleyici arasında açık bir diyalog üretme biçimi olarak yoğunmalı ve reel olguyu üreterek ele alınması, "bilimsel" amaç ile yorumlanarak aktarılması gerekmektedir (Arda, 2020, s. 7-12).

İki tür belgesel vardır: Birincisi gerçek olayları kaydeden belgesellerdir. İkincisi, kamera önünde olanları kaydeden belgesellerdir. Belgesel filmin yapımında da teknik trendler vardır. Bunlar: yapımcının film fikrini istenen etkiyi elde etmek için belirli bir şekilde sunmak amacıyla aralarında seçtiği yaklaşımlardır ve trendler: romantik, gerçekçi, senfoni ve gerçeklik-sinema olarak temsil edilir (Ward, 2012, s. 14). Ayrıca en ünlüleri etnografik, doğa, bilimsel, sanat ve şiirsel belgesel olmak üzere pek çok belgesel türleri vardır. Belgesel türleri hakkında yazılmış makale ve araştırmalara bakıldığında, belgesel film türü ayırımında belli sorunlar yaşandığı görülmektedir. Belgesel eleştirmeni ve yönetmen Tekin Gün'e göre, belgesel film türlerinin, bu türün örneklerinde görüldüğü gibi ilk amacının bilgilendirmek olduğu anlaşılmaktadır. Fakat yapılan çalışmalar, belgesel filmlerin kendi içinde belgesel materyalin türlere ayırma konusunda benzer sorunlar yaşandığını göstermektedir.

Yemen'deki belgesel sinema filmlerden bahsetmişken genel olarak Yemen'deki belgesel ve uzun metrajlı film endüstrisi birçok sorun ve engel yaşamaktadır. Bunlardan belki de en önemlisi, Yemenli yapım şirketleri ve televizyon kanallarının maruz kaldığı marjinalleşmedir. Bunun karşısında, kârlılık da dahil olmak üzere çeşitli nedenlerle Arap görsel-ışitsel sahnesinde dramaya aşırı bir ilgi bulunmaktadır. Geçen yüzyılda sadece tek bir film çekilmiştir ve bu Yemen hakkında 25 dakikalık kısa bir Rus filmidir. 1929 yazında Birinci Sovyet Sinema Misyonu'nda çekilen bu film, Yemen hakkındaki ilk belgesel filmidir. Decaprist gemisi ile Odessa'dan Yemen'e doğru yola çıkılmıştır. Bu, Arap Yarımadası'na efsaneler ve gizemlerle dolu ve neredeyse yabancılara kapalı bir ülke olan Yemen'e yapılan ilk başarılı sinema gezisidir. İki kişilik ekip, yönetmen Vladimir Schneiderov ve kameraman Ilya Tolchan, son derece nadir bir eser olan Yemen üzerine ilk belgesel filmi çekmiştir. Film; şehrin gelenekleri, mimarisi, kahve ticareti-ihracatı, avcılık mesleği ve askeri geçit törenlerini konu almaktadır (Noamkane, 2021).

2.1. Arap Baharından Sonra Yemen'de Belgesel Sinemanın Gerçekliği

2011'de Yemen'e yayılan Arap Baharı devrimine kadar sadece Yemen televizyon kanallarında ve internette gösterilen bazı kısa ve uzun Yemen belgeselleri çekilmiştir. Bu filmlerin konuları: turizm, çevre, doğa, tarih ve arkeolojidir. Aynı konularda Yemen, Türk, Fransız ve Araplar ile ilgili yabancı belgeseller de vardır. Araştırmacının internet ve YouTube kanallarında yaptığı incelemeye göre bu filmlerin sayısı 50'yi geçmemiştir.

Yemen uzun yıllardan beri, savaş ve insani krizler yaşamaktadır. Ancak buna rağmen, acının doğduğu yerden uluslararası forumlara ulaşabilen, büyük ödüller kazanabilen hikâyeler ve filmler ürettiği görülür. Yemen sineması, 2011 devriminden sonra özgürlüğün genişlemesi sayesinde birçok kısa film, çizgi film ve belgeselin yapımına tanık olmuştur. Bu belgesel filmlerinin sayısı 50'yi geçmiştir fakat uzun metrajlı filmler açısından, 2011 devriminden önce iki, devrimden sonra bugüne kadar da sadece iki film bulunmaktadır. Eski Cumhurbaşkanı Ali Abdullah Salih'i istifaya zorlayan 11 Şubat 2011 Devrimi, sanatsal belgelerden kayda değer bir pay almıştır. Resimlerde, kısa filmlerde ve popüler şarkılarda rol almıştır. Ancak filmlerde görülmemiştir. Her ne kadar bu belgeleme faal olmayan girişimlerle sınırlı ve resmi kurumların çalışmalarından uzak olsa da bazı sinema severler sanata biçilen değerden büyük ölçüde yoksun bir ülkede devrimin anısını yaşatmak için onu etkin bir adım olarak görmektedirler. Ülkenin 2015'in başından beri tanık olduğu savaş olayları, devrimi gölgede bırakmıştır. Tiyatro oyuncusu Ammar Daoud'un El Cezire web sitesine yaptığı açıklamaya göre, Şubat 2011 devrimi, Yemenli sanatçının geçimini sağlamak zorunda kalması üzerine yaratıcı insanlar için yeni alanlar açmıştır. Şarkılar ve tiyatrodan başlayıp devrim meydanlarının plastik duvarlarında resimlerle biten yaratıcılık durumunun, ülkenin büyük kentlerinde dağılan iyi bir atmosfer yaratılmasına katkıda bulunduğunu da sözlerine eklemiştir (El Cezire, 2020).

Şöhrete ulaşan, uluslararası festivallerde gösterilen ve ödüller kazanan iki elin parmağını geçmeyecek sayıda belgesel vardı. Genel olarak bu filmler devrim ve sonrasında, iç savaştan ve insani durumdan bahsediyordu. Bu filmler arasında belki de en öne çıkan, Yemenli yönetmen Sara Ishaq'ın "Keramet'in Duvarları Yok" ve "Dut Evi" adlı iki filmidir.

2.2. Keramet'in Duvarları Yok (Karama Has No Walls)

2012 yılında üretilen "Keramet'in Duvarı Yok" filmi, devrim olaylarını insani bir bakış açısıyla belgeleyen en önemli sanat eserlerinden biri olarak kabul edilir ve 2014 yılında kısa belgesel kategorisinde Oscar Ödülü adaylığına hak kazanan sekiz film arasında yer almıştır (El Cezire, 2014). Yemenli Sara Ishaq'ın ürettiği ve yönettiği film, devrimin en önemli olaylarından biri olarak kabul edilen Keramet katliamının gerçeklerini anlatır. Film iki genç adam tarafından çekilmiştir. 18 Mart 2011'de gerçekleşen "Keramet Cuması" gösterilerinin olaylarını belgelemişlerdir. O cuma

günü, eski Cumhurbaşkanı Ali Abdullah Salih rejiminin ayrılmasını talep etmek için binlerce Yemenli sokaklara ve aylardır içinde buldukları oturma meydanına çıkmıştır. Belgesel, cuma namazından sonra başkent Sanaa'daki Değişim Meydanı'nda barışçıl gösteri yapan sivillere karşı işlenen şiddet ve çirkin suçları anlatır. Başkan Salih'in işlediği katliamda 50'den fazla genç devrimci öldürülmüş ve bu olaylar, ülkeyi otuz yıldan fazla yöneten eski cumhurbaşkanının rejiminin çökmesine neden olmuştur. Film hâlâ eğitim kurumlarında, periyodik olarak Yemen içinde ve dışında devrimin her hatırasında gösterilir (Saraishaq, 2021).

26 dakikalık kısa bir film olarak BBC'de yayınlanmıştır. Oscar adaylığının yanı sıra, "Dut Evi" filmi One World Media Award 2013'e ve İskoç BAFTA 2012 Yeni Yetenek Ödülü'ne aday gösterilmiştir. Film aşağıdaki gibi birçok ödül kazanmıştır:

- 2012'de El Cezire'den En İyi Kısa Film Ödülü
- 2012'de Birleşmiş Milletler Film Derneği (UNAFF) Festivali'nde En İyi Kısa Film Ödülü
- 2012'de San Francisco'daki Arap Filmleri Festivali'nde (AFF) En İyi Kısa Film Ödülü
- 2012'de Evolution Mallorca Uluslararası Film Festivali'nde Güçlü ve Hümanist Hikâye Anlatma dalında Mansiyon Ödülü
- 2012'de Glasgow Kısa Film Festivali'nde Film Yapımında Üstün Başarı Ödülü (Saraishaq, 2021).

2.3. Dut Evi (The Mulberry House)

"Dut Evi"; 2013 yapımı, 64 dakika uzunluğunda bir belgesel filmidir ve savaş zamanında Yemenli bir aileye yakından bakar. Film, yönetmeni Sara Ishaq'ın İskoçya'dan döndükten sonra ailesiyle birlikte Yemen'de kaldığı süre boyunca günlüklerini belgeler. Sara, Yemen'de Yemenli bir babanın ve İskoç bir annenin kızı olarak büyümüş; on yedi yaşında İskoçya'ya taşınmaya karar vermiştir. On yıl sonra -özellikle 2011'de- Sara, Yemen'e farklı bir insan olarak geri döner ve geçmişinin eviyle yüzleşmeye, uzun zaman önce kesilen kökleriyle yeniden bağlantı kurmaya hazırlanır ve tüm beklentilerinin aksine geri döner. Ailesini ve ülkesini devrimin eşiğinde bulur (Saraishaq, 2021).

Film, Viyana'daki "Bu İnsan Dünyası" Film Festivali'nde Jüri Ödülü'nü ve Birleşik Krallık'taki Berwick Film Festivali'nde 'Seyirci Ödülünü' kazanmıştır. Dubai Uluslararası Film Festivali'nde Muhr Ödülü'ne ve Selanik Film Festivali'nde AEGAN Ödülleri'ne aday gösterilmiştir. 2014'te Münih DOK. FEST Ödülü'ne ve 2014'ün En İyi Politik Belgesi olarak AEGEAN DOCS Ödülü'ne aday gösterilmiştir. Genel olarak film, 50'den fazla film festivalini gezmiş ve El Cezire English'de gösterilmiştir. Sara

Ishaq'ın yanında Diana Al-Jaroudi (Pro Action filmler) ve Mustafa Youssef (sinematik filmler) filmin yapımına katılmıştır (Saraishaq, 2021).

2.4. Sara Ishaq Hakkında

Sara Ishaq, İskoçya'nın başkenti Edinburgh'da doğmuş; İngiliz vatandaşlığına sahip bir Yemenlidir. Halihazırda Amsterdam'da yaşamakta, evli ve iki erkek çocuğu vardır. İki yaşında Yemen'e taşındıktan sonra, Yemen'in başkenti Sanaa'da büyümüş ve 2001 yazına kadar orada okumuştur. 17 yaşında İskoçya'ya taşınmış ve liseyi bitirene kadar Linlithgo Akademisi'nde okumuştur. Sara daha sonra, 2003 yılında Edinburgh Üniversitesi'ne kaydolmuş ve orada İslami araştırmalar ve siyaset teorileri alanlarında uzmanlaşmıştır. 2007'de Sosyoloji Bölümü'nden lisans derecesi ile mezun olmuştur. Sara, üniversite mezuniyetinden bu yana BBC, Channel 4 ve AJ gibi uluslararası TV kurumlarında yönetmen, araştırmacı ve yerel yapımcı olarak kapsamlı bir şekilde çalışmıştır. Sara, 2011 yılında Edinburgh Sanat Fakültesi'nde Film Yönetmenliği alanında yüksek lisansını sürdürürken, BBC ile fotoğrafçı olarak ülkedeki "Arap Baharı Devrimi"ni belgelemek için memleketi Yemen'e dönmüştür. Yemen'de 20'den fazla uluslararası festivalde gösterilen ve birçok ödül kazanan, en önemlisi Oscar adayı olan ilk filmi "Keramet'in Duvarları Yok"u (kısa konu) yönetmiştir. 2011 yılında Yemen'de sosyal adalet talep etmek ve insan hakları ihlalleri konusundaki sessizliği kırmak amacıyla "Yemen Destek" organizasyonunu kurmuştur. 2012'de "Tacize Karşı Güç" derneğine katılıp rejimi devirmek amacıyla Sanaa'daki Değişim Meydanı oturma eylemlerine katılmıştır (Saraishaq, 2021).

Sara 2013'te, ikinci belgeseli "Dut Evi"ni (uzun konu) yönetmiştir. Film ilk olarak Amsterdam Uluslararası Belgesel Film Festivali'nde (IDFA) gösterilmiş ve daha sonra Avusturya'da gösterime girip, El Cezire İngilizce'de yayınlanmıştır. Sara, 2017 yılında yaratıcı film prodüksiyonu ve eğitimi için Yemen merkezli bir film organizasyonu olan Comra Films'i kurmuştur. Sara, yıllar boyunca BFI London Film Awards, BBC Aan Kurb Film Festival, IDFA Bertha Fonu ve MOOOV Film Festival gibi bir dizi film jürisine katılmıştır. Sara şu anda "Sheba Kızları" adlı uzun bir belgeselin prodüksiyonu üzerinde çalışıyor ve aynı zamanda, Yemen'de ilk metraj filmi "İstasyon"u da çekiyor (Saraishaq, 2021).

3. Bulgular ve Yorumlama

Bu araştırma: görüşmeler, gözlemler yapılarak nitel yöntem ve araştırmanın amaçlarına ulaşmak için amaçlı örneklem kullanılmıştır. Yemenli yönetmen Sara Ishaq'ın "Keramet'in Duvarları Yok ve Dut Evi" filmleri seçilmiştir. Çalışmanın amaçlarına ulaşmak amacıyla yanıtlanması için yirmi soru belirlenmiştir. Zoom programı üzerinden kendisiyle sanal bir görüşme yapılarak şu anda Hollanda'da ikamet eden yönetmen Sara Ishaq'a sorular yöneltilmiştir. Görüşme bir buçuk saat sürmüş ve yönetmen Sara Ishaq'ın verdiği tüm soruların cevapları araştırmacı tarafından Arapçayla yazılmıştır. Daha sonra cevaplar Türkçe araştırma diline

çevrilmiştir. Bu araştırmada araştırmacı, giriş bölümünde belirtildiği gibi yedi ana soru ortaya atmış ve bir sonraki bölümde cevaplarına geleceğimiz gibi yirmi alt soruyu yönetmen Sara Ishaq'a yönlendirmiştir.

3.1. Yönetmen Sara Ishaq'ın Filmlerinin Yapımının Nedenleri

"Keramet'in Duvarları Yok" ve "Dut Evi" filmlerinin yapımcılığını, fikirden yönetmenliğe Sara Ishaq yapmıştır. Sara Ishaq'a göre montaj ve dağıtım çalışmaları karşılığında mülkiyet haklarının bir parçasını alan Dubai ve Ürdün gibi farklı yerlerden yapım şirketleri vardır. Dolayısıyla bu şirketler, her filmde üretime %30'a varan oranda ortak kabul edilirler. İki filmin izlemesi sayesinde anlıyoruz ki, "Dut Evi'nin" kameramanı, çekimde profesyonel olmadığını söyleyen Sara'nın kendisidir ve görüntüler de bu nedenle titrek görünmüştür. "Keramet'in Duvarları Yok" filmine gelince, olaylar iki genç adam tarafından filme alınmıştır ve çekilen sahneler bir filmde toplanmıştır. Sara Ishaq, filmin yapım maliyetinin kendi bütçesinden olduğunu ve ne kadar harcadığını hesaplamadığını, çünkü her şeyin önceden planlanmadan gerçekleştiğini, daha ziyade iki filmin yapımına neden olan tesadüfi ve beklenmedik olayların olduğunu söylüyor. Sara, diğer yapım şirketlerinin filmin ücretsiz olarak montajlanmasına ve pazarlanmasına katkıda bulunduğunu, bunun karşılığında mülkiyet haklarına katılmasını, görüntülenme ve sponsorluk gelirlerini almasını da sözlerine ekliyor.

"Dut Evi" filminde Yemen'deki devrim olayları filmin içinde televizyonda gösterilmiş ve film, devrim ve Keramet Cuması olarak adlandırılan Cuma günü yapılan katliamdan bahsetmiştir. Ve görünüşe göre burada iki film aynı dönemde çekilmiştir. Sara, protestolar döneminde 2011 yılında Sanaa'da "Dut Evi" filmini çektiğini, ancak "Keramet'in Duvarları Yok" filminin 2012'de, "Dut Evi'nin ise 2013'te gösterildiğini söylüyor. Nedeni, "Dut Evi" filmini gösterme konusunda tereddüt etmesiydi. Uzun süre derinlemesine düşündükten ve akrabalarına, arkadaşlarına danıştıktan bir süre sonra üretme ve gösterme kararını vermiştir. Çünkü onun filmi çekmesindeki amacı kişisel belgelemeden başka bir şey değildi.

Bu noktadan itibaren Sara, "Dut Evi" filmini çekmeye yönelik motivasyonunu açıklıyor. Sara, 2011'deki protestolar sırasında Yemen'e dönmekteki amacının devrim olaylarını belgelemek ve BBC'de muhabir olarak çalışmak olduğunu söylüyor. Sara için, yüksek lisans mezuniyet projesi olarak kısa bir film çekmesi ve Edinburgh'daki fakültesinde sunması isteniyordu. "Keramet Cuması" katliamı olaylarını ve genel olarak devrimin olaylarını belgeledikten sonra Sara, olayları belgeleyen ve çeken iki genç adamla temasa geçmiştir. Sadece dünyanın barışçıl Yemen devrimini bilmesi için YouTube'da paylaşması amacıyla bir film çekmek için anlaşmışlardır. Burada Sara'yı şaşırtan şey, iki filminin özellikle "Keramet'in Duvarları Yok" adlı filminin uluslararası üne kavuşması olmuştur.

"Keramet'in Duvarları Yok" filmi, rejim güçlerinin barışçıl protestocuların oturma eylemini dağıtma girişimi sırasındaki sert ve şiddetli sahneleri gösterir. Bu sahneler, Mısır ve Tunus'taki diğer benzer Arap Baharı filmlerinde bulunmayan kan ve cinayeti içermekteydi. Sara Ishaq şiddet içeren sahnelerin çok fazla ve korkunç olduğunu ortaya koymuştur. Ayrıca dünya; rejimin çirkinliğini ve oturma eyleminin barışçılığını bilsin diye olanlarla ilgili en basit şeyi bile gösterme kararı almıştır. Sara'nın bu sahneleri yayınlamasındaki önemli nedenlerden birisi de bu olayların kameramanlarından birinin hâlâ 15 yaşında bir çocuk olması ve o korkunç sahneleri izlemeye dayanabilmiş olmasıdır. Ayrıca olay sırasında protestocular kameramanları çekime devam etmeye ve durmamaya çağırmışlardır. Bu nedenle Sara, cinayet ve şiddet sahnelerinin küçük bir kısmını bile dünyaya göstermeyerek o insanları hayal kırıklığına uğratmak istememiştir.

"Dut Evi" filmi, Sara ve ailesinin kişisel hikâyesini anlatır. Burada kastedilen, ailesiyle olan kişisel etkileşimidir ve bu, Yemen gibi muhafazakâr bir ülke için cesur bir konudur. Çünkü kadının geç evliliğinden, açık oluşundan ve erkek gibi yabancılaşmasından bahsetmektedir. Dahası, evde olan her şeyi olduğu şekilde belgeler, Sara ve ailesi ev kıyafetleri içinde veya başında örtüsü olmadan gösterilir. Bu, Yemen gelenek ve göreneklerine aykırı bir şeydir. Bu yüzden Sara'nın amacı filmi göstermek değildi ve filmin biçimine otomatik olarak hâkim olan gerçekçi tarz veya yaklaşım dışında film yapımının gidişatını ve biçimini belirleyen belirli bir yaklaşımı yoktu. Sara, kamera kasetini izledikten sonra aklına filmi yapma ve yayınlama fikrinin geldiğini, ancak babası ve ailesi onu teşvik edene kadar bunu yapacak cesareti olmadığını söylüyor.

3.2. Yönetmen Sara Ishaq'ın Filmlerinin Kapsadığı Konular

Sara Ishaq'ın filmlerinde ele alınan ana konular 2011 Yemen devrimi ve sosyal kimliktir. "Keramet'in Duvarları Yok" filmi, Yemen'deki Arap Baharı devriminin gerçekliğini ve insanların 33 yıldır Yemen'i demir yumrukla yöneten yozlaşmış rejimi devirip nasıl barışçıl bir değişim yaşadığını anlatmaktadır. Film, devrimcilerin rejim güçleriyle çıplak göğüsleriyle karşı karşıya geldiklerini belgelemiş ve buna rağmen rejim askerleri, Cuma namazından sonra kendilerini güvende hisseden silahlı protestocuları öldürmekten çekinmemiştir. Sara, filmin dünyaya Yemen'i sahtecilik olmadan ve imajı açısından iyi -olduğu gibi- gösterdiğini söylüyor. Dünya, Yemenlileri silahlı bir kabile halkı olarak görmekteydi ancak Yemen halkı silahlarını evlerde bırakarak meydanlarda uğradığı baskıya rağmen barışçıl bir devrim başlatmış ve sonunda rejimi devirmeyi başarmıştır.

"Dut Evi" adlı film, Yemen kimliğine geniş bir şekilde değinmiş ve muhafazakâr olamayan birçok Yemenli ailenin olduğunu ortaya koymuştur. Sara, dış dünyanın Yemenlileri içeride kapalı bir toplum olarak, yani; kadınların erken evlendirilip çalışmasını engelleyen çok muhafazakâr bir toplum olarak gördüğünü söylüyor. Ancak film, Sara'nın dediği gibi; tam tersini göstermiştir. Kızının kimliğini, eşini,

elbisesini ve yaşam tarzını nasıl seçeceği konusunda baba ve kız arasında dostça bir diyalog vardır. Film ayrıca, Yemenli kadınların eğitilmiş ve başarılı olabileceğini, çalışma ve hatta yalnız seyahat etme, yabancılaşma hakkına sahip olduğunu göstermiştir. Hiç kuşkusuz araştırmacının bakış açısından filmin sunduğu şey, tüm Yemenli ailelere genellenemez. Ama önemli olan, başarılı deneyimlerin olması ve muhafazakâr olamayan pek çok ailenin bulunmasıdır. Tüm toplumun izole ve kapalı olduğu doğru değildir.

Sara; filmlerinin bu konuları bu şekilde ele almasının, gerçeği olduğu gibi somutlaştırmasının, filmlerin Yemen dışında büyük ün kazanmalarının nedeni olduğunu ortaya koyuyor. Sara'ya göre filmler ister uluslararası sinema festivallerinde olsun ister uydu kanallarında veya internette olsun Yemen dışında izlenmiştir. Sara, dış dünyanın Yemen'i içeriden gerçek bir şekilde görmeye hevesli olduğunu ve bunu "Keramet'in Duvarları Yok ve Dut Evi" adlı iki filmle gerçekleştirebildiğini anlatıyor. "Dut Evi" filmine gelince, kadınlara karşı cesur bir yaklaşımı ele almıştır ve bu, Yemen içinden veya dışından genel olarak filme ve özel olarak Sara Ishaq'a karşı tepkiler yaratmıştır. Sara, tepkilerin normal olduğunu, özellikle de açıklık ve kadınların aile kısıtlamalarından kurtuluşu fikirlerine karşı çıkanlara Yemen'den yanıt veriyor. Ancak Sara, tüm bunları kendini sosyal medyadan soyutlayarak yalnızca işine, özel hayatına ve ailesine odaklanarak aşmıştır. Böylece daha sonra, topluma tanıdık bir şey haline gelene kadar konuyu umursamamıştır.

3.3. Yönetmen Sara'nın Filmlerinin Yapımında Karşılaşılan Zorluklar

"Keramet'in Duvarları Yok" filminin çekim ekibi, şiddet ve cinayet sahnelerini belgelemekte zorluklarla karşılaşmıştır. Protestocuların öldürülmesi sırasında yaşanan sahneler, hayatları tehlikeye girmesine ve protestocuların ölmelerine rağmen kameramanların olayları sonuna kadar filme alma ve belgeleme konusundaki güçlerini, meydan okumalarını, kararlılıklarını göstermiştir. Sara bu bağlamda belgesel film yapım endüstrisinin gerçekçi bir yaklaşımla karakterize edilirse gerçek bir meydan okuma olacağı şeklinde yorumluyor. Sara'ya göre belgesel sinemanın uzun metraj sinemasına avantajı, sahnelere herhangi bir değişiklik veya manipülasyon eklenmemesi koşuluyla gerçek olması ve gerçeği yansıtmasıdır. Eğer sahnelerde değişiklik yapılsaydı bu durumda sinema yaklaşımı gerçekçiden kurgusal olana doğru değişirdi. "Dut Evi" filmiyle ilgili olarak Sara, zorluğun "Keramet'in Duvarları Yok" gibi çekimler sürecinde olmadığını, çekim sonrasındaki aşamada filmin yapım ve gösterme kararının verilmesi ile ilgili olduğunu söylüyor. Sara konuşmasında genel olarak belgesel yapım sürecinin kolay olmadığını ve özellikle gerçekçi belgesel çekerken ki süreç ve finansman konusunda zorluklarla karşılaştığını açıklıyor. Bu nedenle birçok film, ya en başta çekimin zor olmasından ya da en sonunda üretim ve pazarlama için yeterli finansman olmadığından dolayı durmaktadır.

3.4. Sara Ishaq'ın Filmlerini Yaparken Kullandığı Yaklaşım

Daha önce de bahsettiğimiz gibi Sara, "Keramet'in Duvarları Yok ve Dut Evi" filmlerini yaparken gerçekçi belgesel sinema tarzını benimsemiştir. Sara gerçeğe yaklaşmaya çalışmadığını, ancak olayların kendi kendine gerçekçi yaklaşıma ya da tarzına doğru yöneldiğini söylüyor.

Sara, iki filmini çekerken gerçeği güzelleştirmeye çalışmadığını, bunun yerine gerçek güzelliğin onu olduğu gibi aktarmada olduğunu açıklıyor. Sara'ya göre kamera merceği, "Keramet'in Duvarları Yok" filminde protestolar ve göstericilere yönelik baskılar sırasında olduğu gibi etrafındaki her şeyi kaydetmiştir. Bu, "Dut Evi" filmi için de geçerlidir. Çünkü her iki filminde de önceden bir fikir, transkript veya plan yoktur. Bu da iki filme estetik bir karakter kazandırmıştır. Yani bu yaklaşım ve tarz çekimler sırasında kendiliğinden oluşmuştur.

Yemen ve İskoç vatandaşı olarak Sara, bu yaklaşımın film yaparken en iyisi olduğunu düşünmekte mesajın dünyaya olduğu gibi aktarılabilmesinin gerçekçi sinema yaklaşımı ile mümkün olduğuna inanmaktadır. Sara bu yöntemin kendisine ait olduğunu söylemiyor. Gelecek filmlerinin çoğunda da bu yöntemi uygulayacaktır.

Burada belgesel filmlerde bu yaklaşımın aslında, çekim sırasında otomatiklik ve kendiliğindenlik olarak uygulanabileceği söylenebilir. Ancak uzun metraj filmlerde bir ön senaryoya, bir çekim planına, oyunculara ve figürlere ihtiyaç vardır. Sara, Yemen'de çekeceği bir gelecek filmi olan "İstasyon" adlı bir sosyal komedi filmi, uzun metraj olduğu için bunu fark eder. Sara, filmin gerçekçi tarz kullanarak gerçeği olduğu gibi yansıtmaya çalışacağını söylüyor. Sara, "Cannes Cinefoundation'ın" filmi bu nedenle desteklediğini açıklıyor. Ancak Sara'ya göre destek, pazarlayacakları ve gösterecekleri için maddi değil, soyut bir destektir ve bu Sara için yeterlidir, çünkü film uluslararası üne kavuşacaktır.

3.5. Sara Ishaq'ın Filmlerinin Ulusötesi Sinema ve Diğer Arap Baharı Devrimi Filmlerine Kıyasla Seviyesi

Sara'nın filmlerini yapay sahnelerden yoksun, tamamen gerçekçi bir sinema olduğunu söyleyerek ulusötesi sinema, hatta Arap sineması düzeyinde değerlendirebiliriz. Pek çok yabancı belgesel filmlerinde, estetik bir karakter katmak için bazı görüntüler tekrardan çekilir veya filme montaj sırasında değişiklikler eklenir ve bu tabii ki gerçeği yansıtmaz. Sara burada, "Keramet'in Duvarları Yok"un olayların bir kaydı olduğunu, dolayısıyla görüntülerin veya sahnelerin değiştirilemediğini açıklıyor. "Dut Evi" filmine gelince, Sara sahneleri daha iyi üretmek ve estetik hale getirmek için titrek çekimleri veya görüntüleri yeniden çekebileceğini, ancak bunu yapamayacağını söylüyor. Çünkü sahneler gerçek ve kendiliğindedir ve bazı ulusötesi belgesellerde olduğu gibi oyunculuk değildir. Herkes olduğu gibi hareket edip kamera yokmuş gibi davranıyordur ve bu Sara için sadece kişisel bir belgesel

film olmasına rağmen, "Dut Evi" filmi Yemen sınırlarını aşan bir ün kazanır. Sara burada, tüm bunlara rağmen Yemen sinemasının yeni doğduğunu ve henüz erken olduğu için ulusötesi sinemayla karşılaştırılmayacağını vurguluyor.

Sara Arap Baharı ile ilgili benzer Arap filmlerini, Sara Ishaq filmleriyle karşılaştırırken şöyle diyor: "Gerçek değerlendirme izleyiciler tarafından yapılır, bu yüzden filmlerimin Yemen veya Arap dünyasının en iyisi olduğunu bile söyleyemem ama şimdiye kadar yaptıklarımdan memnunum ve en iyisini üretmeyi dört gözle bekliyorum." Araştırmacı, Sara'nın filmlerinin Arap belgeselleriyle rekabet edebileceğini ancak uluslararası (ulusötesi) filmlerle rekabet edemeyeceğini söyleyebilir. Genel olarak, araştırmacının bakış açısından, Sara'nın birçok uluslararası festivalde gösterilen ve birçok ödül kazanan filmlerinin uluslararası ünü, onun başarısını göstermektedir. Ve burada özellikle, Oscar'a aday gösterilen "Keramet'nin Duvarları Yok" filminden bahsediyoruz. "Keramet'nin Duvarları Yok" benzeri Arap filmleri bu seviyeye gelememişlerdir ve belki de bu başarının sebebi filmde, devrimcilerin silah sahibi olmalarına rağmen silahsız protestoları karşısında yaşanan şiddet sahneleri ve buna rağmen barışçıl bir şekilde direnmeleridir. Yemen belgesellerine gelince; başka başarılı filmler de vardır ancak "Keramet'in Duvarları Yok" seviyesinde değildirler. Filmin küresel düzeyde elde ettiği başarıya, Oscar'lara ulaşmasına ve birçok uluslararası festivallerde göstermesine bakıldığında bu gözlemlenmektedir. Daha da önemlisi, "Keramet'in Duvarları Yok" filminin, dünyanın Yemen devrimine bakışını ve Yemenlilerin de kendilerine olan bakışını düzelterek yarattığı toplumsal değişimdir. Film Yemenlileri; eğitilmiş, sivil bir halk olarak göstermiştir, böylece dünyanın dikkatinin odağı olmuşlardır. Özellikle sonunda, devrimlerini başardıkları, rejimi barışçıl oluşlarıyla ve fedakârlıklarıyla devirdikleri için saygı ve takdir kazanmışlardır.

3.6. Yönetmen Sara Ishaq'ın Filmlerinin Yemen Belgesel Sinemasına Katkıları

Sara'nın filmlerinin gösterildiği festivallere ve aldığı ödüllere bakıldığında, Yemen belgesel sineması Sara sayesinde uluslararası üne kavuşmuştur. Sara, Yemen sinemasının Oscar'a ilk kez "Keramet'in Duvarları yok" filmiyle ulaştığını, bu da savaşa ve kaynak eksikliğine rağmen Yemen'de sinema ve yaratıcılığın olduğunu dünyaya tanıttığını söylüyor. Bu aynı zamanda birçok Yemenli genci filmlerini üretmeye ve çekmeye teşvik etmiştir ve birçok festivalde gösterilen ve ödül kazanan birçok başarılı belgesel film bulunmaktadır.

Yemen, birçok filmin yapımı için ideal ve verimli bir ortamdır. Savaş ve ıstırap nedeniyle pek çok hikâye ve fikir üretilir. Bu nedenle Sara, Yemen'deki sinemanın geleceğinin umut verici olduğuna inanıyor. Çünkü dünya gerçekten Yemen'i gerçekçi sinemayla görmek istiyor ve bu çoğu Yemen belgeselinin ve hatta uzun metraj filmlerin dış düzeydeki başarısını açıklamaktadır. Sara, bugün Yemen'in başkenti Sanaa'da bir medya prodüksiyon şirketi olan Comra Films'in sahibidir. Şirket,

gençleri eğitmenin üretimin ve dağıtımın yanı sıra üretimi teşvik edip danışmanlık hizmeti vermektedir.

Sara, şirketini yaşadığı Hollanda'da açabildiğini, ancak Yemen ile İskoçya'da daha güçlü bir ilişkisi olduğunu ve menşei ülkesi Yemen'e hizmet etmek istediğini söylüyor. Bu nedenle Sara, Hollandalı bir erkekle evlendikten ve iki çocuğu olduktan sonra bile Yemen'den ayrılamamıştır. Sara Ishaq, Yemen'e en son 2018'de gitmiştir. Savaşa ve kötü koşullara rağmen hem çalışmak hem de ailesini ziyaret etmek için sürekli Yemen'e gitmektedir.

3.7. Yemenli Yönetmen Sara Ishaq'ın Filmlerinin Başarısı

Sara'nın uluslararası festivaller döngüsünden ve finansman sisteminden kâr sağladığı görülür ancak, gerçekte Sara'nın dediği gibi manevi kısmı dışında maddi hiçbir şeyden yararlanmamıştır. Sara, "Keramet'in Duvarları Yok" filminden on bin dolardan fazla kazanmadığını, kazandığını ise üretime katılan kameramanlara ve ekibe dağıttığını anlatmaktadır. "Dut Evi" filmine gelince, Sara'nın web sitesinde 4,39 dolarlık bir ödeme ile izlenmektedir ve yapımda Sara ile birlikte yer alan şirket ile bir yıl sonra sözleşmenin sonuna kadar devam edecektir.² Dubai merkezli şirket; sponsorluk, pazarlama ve dağıtım karşılığında elde edilen gelirleri "Dut Evi" filminden alırken, "Keramet'in Duvarları Yok" filmi YouTube'da ücretsiz olarak izlenebilir.³ Sara, amacının film endüstrisinden kazanç sağlamak olmadığını, bunun bir vatan meslesi olduğunu, sinema aracılığıyla dünyaya iletmek istediği bir mesajı olduğunu ve filmlerinin başarısının sırrının bu olduğunu doğrulamaktadır.

Yaşanan gerçeğin sanat ve sinema yoluyla iyiye doğru değişebileceğine inanan Sara, uluslararası festivallerde birçok başarılı Yemen belgeseli ve uzun metraj filmin gösterilmesini ummaktadır. Sara kişisel düzeyde, gelecekte uluslararası bir yönetmen ve film yapımcısı olmak istiyor çünkü kendisine göre başarısı genel olarak Yemen için bir başarıdır. Sara, başkaları tarafından beğenilen eserleri dışında kendisini başarılı olarak görmemektedir.

Değerlendirme ve Sonuç

Belgesel sinema, Yemen'i dünyaya tanıtmada ve 2011'deki Arap Baharı devrimi döneminde gerçekliğinin gerçek bir resmini aktarmada büyük rol oynamıştır. Ancak Batı medyası Yemen'deki olaylara ve ayaklanmaya Mısır, Tunus ve Suriye kadar ışık tutmamıştır. 2011'den sonra üretilen birçok Yemen belgeseli bulunmaktadır. Ancak bunlar uluslararası üne ulaşamamış, Yemen ile sınırlı kalmıştır. Sara Ishaq'ın filmlerini diğerlerinden ayıran şey devrimi, Mısır ve Tunus'taki benzer Arap filmlerinden farklı bir şekilde ifade etmesidir. Bu, Sara'nın sinemasının sınırını

² Dut Evi filmini izlemek için: <https://vimeo.com/ondemand/themulberryhouse>

³ Keramet'in Duvarları Yok filmini izlemek için: <https://www.youtube.com/watch?v=6ukW6wHTsqc>

ulusötesi yapmıştır. Sara'nın "Keramet'in Duvarları Yok" ve "Dut Evi" filmlerinde benimsediği gerçekçi sinema tarzı, iki filmi çok ünlü yapmıştır. İki film çok sayıda uluslararası festivalde gösterilmiş ve başta Oscar adayı "Karama Has No Walls" olmak üzere birçok festivalde ödüller kazanmıştır.

"Dut Evi" gibi bir filmin yayın için değil de kişisel dokümantasyon amaçlı çekilmesi gerçekten bir tesadüftür ancak sürpriz, daha sonra bu filmin uluslararası festivalleri gezen bir film haline gelmesidir. "Keramet'in Duvarları Yok" filminin ise önceden duyurulmadan, insanların Yemen'deki ayaklanma ve baskı olaylarını öğrenmeleri için YouTube'da paylaşmak üzere çekilmesi amaçlanmıştır. Ancak film daha sonra kendisine bir Akademi Ödülü adayı bulmuştur. Burada bir şeyin güzelliğinin her zaman basitliğinde ve kendiliğindenliğinde olduğunu söyleyebiliriz. Evet, burada kastedilen gerçeklik sineması yaklaşımını benimsemede, yani; çekimde basitlik, kendiliğindenlik, otomatiklik ve herhangi bir kozmetik ilave olmadan gerçeği olduğu gibi aktarmak ve üretimde basitliktir. Bu sayede izleyiciye filmin içeriğinin gerçekliğini yansıtan gerçek bir görüntü oluşturulabilir.

İngilizceye çevrilen "Keramet'in Duvarları Yok" filmi sayesinde, dünya Yemen'i ve barışçıl Yemen devrimini öğrenmiştir. Film, 18 Mart 2021'de Değişim Meydanı'nda Cuma namazının ardından yaklaşık 52 silahsız sivili öldüren iktidardaki rejimin çirkinliğini gözler önüne sermiştir. Small Arms Survey'e göre Yemen halkı, Amerika ve Falkland Adaları'dan sonra dünyanın en çok silaha sahip üçüncü sivil halkıdır ve 60 milyon silaha sahiptir,⁴ ancak mermilerin ve rejimin vahşeti önüne çıplak göğüsleriyle barışçıl bir şekilde çıkmışlardır. "Keramet'in Duvarları Yok" filminden dünyanın anladığı şey budur. İngilizce'ye çevrilen "Dut Evi" filmi de dünyaya Yemen toplumunun tamamen izole olmadığını, bazılarının inandığı gibi kapalı olmadığını ve gelişmiş dünyanın geri kalanı gibi medeniyet ve kentleşmeye açık, hevesli birçok aile olduğunu da göstermiştir. Film aynı zamanda Yemen kimliğinin de küreselleşebileceğini, gelenek ve göreneklerinden vazgeçip yeni bir kültür edinebileceğini göstermiştir.

Sara'nın iki filminin başarıyı yapım gücünden değil, gerçekliği simüle etmesinden dolayı kazandığı sonucuna varılır. İlk filmde "Karama'nın duvarları yoktur" filminin tüm sahneleri, daha önce çekilmiş bir filmde alınmıştır. Çekim için herhangi bir senaryo ya da plan yoktu ama en önemli şey, yapılan devrim olaylarının bazı kameramanlar tarafından belgelenmesiydi. "Dut Evi" filmi de kişisel belgeleme için kendiliğinden çekilmiştir. Amaç, devrimden sonra Sara'nın ailesiyle Sanaa'daki anılarını belgelemek ve bir kopyasını saklamaktır. Çekimin bir amatör tarafından yapıldığı ve yönetmen Sara'nın evindeki kişisel kamerasıyla çekildiği çok açıktı. Ancak film, devrimden sonra Yemen'deki her evin durum ve gerçekliğini yansıttığı için daha sonra uluslararası üne kavuşmuştur. Burada, belgesel sinemanın, halkların

⁴ bkz. <https://worldpopulationreview.com/country-rankings/gun-ownership-by-country>

ve dünyanın herhangi bir ülkedeki belirli bir konuya yönelik algısını olumlu ya da olumsuz olarak değiştirmede televizyondan ve yeni medyadan daha az önemli olmayan, etkili ve büyük bir güç olduğu söylenmelidir.

Kaynakça

- Al-Salmi, A. (2020). *Yemen’de sinema: Ruhlar tarafından terk edilmiş duvarlar!*. 05 10, 2022 tarihinde Manasati30: <https://manasati30.com/culture/12029/> adresinden alınmıştır.
- Arda, Ö. (2020). *Kültür aktarımı ve etnografik belgesel film*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi.
- Barakat, A. (2017). *Sinemanın yedinci sanat olarak adlandırılmasının nedeni*. Retrieved 04 03, 2022, from Mmovictopus: <https://movictopus.com/1275/>
- Dagher, A. O. (2004). *Yemen İmam Ahmed’in kuralı altında*. (<https://www.khuyut.com/blog/7180>, Dü.) Kahire: Madbouly kütüphanesi.
- El-Ağberi, S. (2014). *Yemen medyasına giriş*. Sanaa: Üniversite Kitabevi.
- El Cezire. (2014). *Üç Arap filmi Oscar’la taçlandırılmayı bekliyor*. 02 01, 2023 tarihinde El Cezire: <https://2u.pw/QSuAF> adresinden alınmıştır.
- El Cezire. (2020). *Öfke Hatırası: Sanatlar, Yemen devrimi olaylarını nasıl belgeledi?*. 12 15, 2022 tarihinde El Cezire: <https://2u.pw/QSuAF> adresinden alınmıştır.
- El-Hutami, A. (2012) *İletişim teknolojisi ve uygulamaları*. Sanaa: Darul Kitab El-Camie.
- Ez-Zeyn, A. (1995). *Yemen’de medya araçları* (1. b.s). Şam: Dâr Al- Fikr.
- Fouad, K. (2020). *Yemen’de sinema salonları*. 04 21, 2022 tarihinde Khuyut: <https://www.khuyut.com/blog/7180> adresinden alınmıştır.
- Gibran, J. (2018). *Yemen’de sinema: Ülkenin siyasi ve sosyal tarihini özetleyen bir biyografi*. 04 24, 2021 tarihinde Beyrut: <https://2u.pw/DeJhY> adresinden alınmıştır.
- Güven, S. (2001). *Toplumbiliminde araştırma yöntemleri* (2. bs). Bursa: Ezgi Kitabevi Yayınları.
- Hasan, S. (2013). *Yemen televizyon kanallarında medya hareketliliği*. 05 19, 2022 tarihinde El Cezire: <https://2u.pw/6Wme3> adresinden alınmıştır.
- Hassan, S. (2013). *Yemen’de sinemaların ortadan kaybolması*. Aden: El Cezire. 05 01, 2022 tarihinde El Cezire Araştırma Merkezi: <https://2u.pw/tiuIC> adresinden alınmıştır.
- Kiprop, V. (2020). *Largest film industries in the world*. Retrieved 04 03, 2022, from Worldatlas: <https://www.worldatlas.com/articles/largest-film-industries-in-the-world.html>

- Mackenzie, S. (2014). *Film manifesto and world film cultures: A Critical anthology*. California: University of California Press.
- Mahmood, I. (2013). Influence and importance of cinema on the lifestyle of educated youth: a study on Bangladesh University students. *IOSR Journal Of Humanities And Social Science (IOSR-JHSS)*, 17 (6).
- Noamkane, V. (2012). *Yemen'e ilk misyon*. 05 01, 2022 tarihinde Youtube: <https://www.youtube.com/watch?v=DjeaXHLUr2A> adresinden alınmıştır.
- Nouh, M. (2006). *Eğitim araştırmasının ilkeleri*. Suudi Arabistan: Tabuk Üniversitesi, El-Rashed Kütüphanesi.
- Ryall, T. (2020). *Art cinema*. Retrieved 05 09, 2022, from Encyclopedia: <https://www.encyclopedia.com/arts/encyclopedias-almanacs-transcripts-and-maps/art-cinema>
- Saraışaq. (2013). *About Sara*. Retrieved 05 20, 2022, from Saraışaq: <https://www.saraışaq.com/>
- Saraışaq. (2013). *Karama Has No Walls*. Retrieved 05 03, 2022, from Saraışaq: <https://www.saraışaq.com/films>
- Saraışaq. (2013). *The Mulberry House*. Retrieved 05 03, 2022, from Saraışaq: <https://www.saraışaq.com/films>
- The History of Movies. (2019). *Art cinema*. Retrieved 04 04, 2022, from Saylordotorg: https://saylordotorg.github.io/text_understanding-media-and-culture-an-introduction-to-mass-communication/s11-01-the-history-of-movies.html
- Ward, L. (2012). *Documentary Film & Television*. California: California State University.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (8. bs). Ankara: Seçkin Yayıncılık.